

Intelectuali arădeni susținători ai activităților desfășurate de Reuniunea Învățătorilor din Protopopiatele arădene

Arad Intellectuals Supportive of the Activities Deployed by the Educators' Reunion from the Romanian Deanery

*Maria Alexandra Pantea,
Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad*

Abstract

For a permanent training of Arad intellectual educators, they got involved in organizing some educators' conferences and reunions, which were supported by Arad intellectuals. Through the involvement in the Reunion's activity, both on the part of Arad intellectuals and also educators, culture permeated in the rural environment and there was created a national solidarity which comprised all Romanian population from „vladica la opinca”, a fact which made possible the Great Union.

Key words: *conferences, reunions, national and professional solidarities.*

Pentru o pregătire permanentă a învățătorilor intelectuali arădeni s-au implicat în organizarea unor conferințe și reuniuni învățătorești. Acestea au fost organizate pornind de la prevederile Statutului Organic. După 1870 mai mulți intelectuali au început o serie de demersuri în vederea organizării unei reuniuni a învățătorilor din Dieceza Aradului. În 16 august 1871 la Arad s-au întrunit 17 învățători, care au discutat despre „înființarea unei reuniuni a învățătorilor din Arad”¹. S-a decis formarea unui comitet care a elaborat statutele. În 20 aprilie 1872 a fost organizată o Adunare generală constituantă și s-a decis constituirea *Reuniunii generale a învățătorilor români confesionali greco-orientali din Dieceza Aradului*. Un rol important în constituirea reuniunii l-a avut Vicențiu Babeș cel care datorită funcțiilor pe care le-a ocupat se bucura de mare respect. Învățătorul Iosif Moldovan scria în 1940 că Vicențiu Babeș „a convocat pe toți învățătorii români ce predau în școlile confesionale din Dieceza Aradului și i-a organizat într-o reuniune învățătorească luând asupra sa prin alegere, întreaga conducere a acesteia”². La adunare au participat 160 de învățători din toată Episcopia

¹ Mihai Pârvulescu, *Școală și societate contribuție la cunoașterea formării elitelor românești din Banat în secolul al XIX-lea*, Timișoara, Ed. Excelsior art, 2003, p. 111.

² Virgil Bradin, *Iosif Moldovan 1863-1940*, Arad, Ed. Promun, 2009, p. 167.

Aradului. Au fost votate Statutele, care au fost elaborate încă pe parcursul anului 1871 și a fost ales ca președinte Vicențiu Babeș, în timp ce Ioan Popovici-Desseanu și George Popa au fost aleși vicepreședinți. S-a format un Comitet de conducere. Apariția Reuniunii a fost salutăată în presa vremii. În ziarul *Albina* a apărut un articol unde se arată că Reuniunea învățătorilor alături de „Asociația Națională din Arad era menită să militeze pentru consolidarea învățământului și înaintarea culturală a românilor din zonă”³.. Prin modul în care a funcționat, Reuniunea a respectat deciziile luate de Mitropolia de la Sibiu, dar și prevederile legislației maghiare. Prin legea XXXVIII din 1868 se dădea posibilitatea organizării învățătorilor în reuniuni, iar fiecare membru să poată participa la dezbateri.

Încă din momentul constituirii Reuniunea s-a bucurat de sprijin din partea intelectualității românești. O dovadă este chiar numirea lui Vicențiu Babeș ca președinte și Ioan Popovici-Desseanu și George Popa, vicepreședinți. Sunt cei care s-au remarcat ca importante personalități ale mișcării de emancipare națională, au luptat pentru dezvoltarea unui învățământ românesc considerat în epocă cel mai important element al identității naționale românești. În perioada 1872-1884 timp în care Reuniunea a fost condusă de Vicențiu Babeș s-au dezbătut unele probleme importante pentru școală românească precum înființarea unor școlii gimnaziale sau crearea unor fonduri școlare la nivel de episcopie și parohie din care „ să se asigure salarizarea regulată și corespunzătoare a învățătorilor”. Este perioada în care a apărut și un periodic al Reuniunii revista pedagogică *Minte și inimă*

În 1884 președinte a fost ales George Popa, cel care era și referent școlar al Consistoriului iar vicepreședinte a ajuns profesorul Teodor Ceonța. George Popa a deținut această funcție până în 1887 Este o perioadă de stagnare datorită neînțelegerilor apărute la nivelul conducerii Reuniunii. Situația s-a rezolvat în 1887 când în urma unei adunări a învățătorilor a fost ales ca președinte profesorul Teodor Ceonța, în timp ce funcția de vicepreședinte a fost ocupată de mai mulți intelectuali, dintre care amintim pe Petru Pipoș (1893-1897), Nicolae Ștefu (1897-1900), Iosif Moldovan (1900-1906). Sunt cei care au gândit o serie de măsuri de reformare a învățământului confesional plecând de la punerea în practică a unor principii pedagogice moderne, adaptate la cerințele și necesitățile învățământului confesional românesc.

³ Florin Ardelean, „Contribuții la cunoașterea activității reuniunilor învățătorilor români din Banat și Crișana”, în *Cultură. Societate. Biserică*, Oradea, Ed. Muzeul Țării Crișurilor, 2013, p. 131.

Prin circulare episcopul I. Mețianu a îndemnat preoții și învățătorii să înființeze „reuniuni”, arătând că sunt luminătorii poporului și trebuie să contribuie la emanciparea lui. Prin circulara din 27 iunie 1878 se arată că scopul conferințelor era „luminarea poporului nostru”, iar la începutul fiecărui an școlar în octombrie sau noiembrie să se țină câte o conferință învățătorescă sub conducerea inspectorului școlar. Episcopul arată importanța culturii pentru români, considerând că a ajuns a fi pentru biserică „chestiune de existență” și cere preoților și învățătorilor să se implice în luminarea și dezvoltarea culturală a românilor, căci altfel vor fi responsabili de soarta lui „înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor”⁴. Instrucțiuni privind organizarea conferințelor au fost prezentate de episcopul I. Mețianu în 4/14 iulie 1878. Episcopul cere inspectorului Teodor Popoviciu să „provoace pe fiecare învățător ca la ziua de 16 august să se prezinte la locul amintitu pentru a se pregăti acolo 10 zile”⁵.

Problema organizării conferințelor a fost reluată de episcop într-o circulară din 1883 unde arată că preoții și învățătorii trebuie a contribui la „luminarea poporului”, lucru care se poate face și prin intermediul conferințelor mixte preoțești și învățătorești. Episcopul mai arată că participarea preoților și a învățătorilor la conferințe este o modalitate de perfecționare și informare și consideră că prin activitatea lor au obligația de a se perfecționa permanent și necondiționat pentru a-și îndeplini „chemarea lor”⁶.

În 1884 mai mulți învățători tineri au început a activa în jurul profesorului Teodor Ceontea, vicepreședinte al Reuniunii, lucru care a determinat organizarea unei adunări generale în 1887 și alegerea lui Teodor Ceontea ca președinte. După alegere a început o nouă etapă în istoria Reuniunii. Intrarea în activitate a Reuniunii a deranjat autoritățile de la Budapesta, care au făcut o serie de presiuni asupra Episcopiei Aradului, pretextul fiind că Reuniunea nu avea Statute aprobate de autoritățile maghiare. În 1890 Episcopia era atenționată că este „interzisă funcționarea reuniunii învățătorilor în situația că nu s-a obținut aprobarea din partea conducerii ministerului”⁷.

Noua conducere a luat o serie de măsuri prin care a fost reorganizată Reuniunea. La adunarea din 1891 a fost adoptat un regulament de organizare și funcționare, care a fost înaintat Consistoriului. În cadrul aceleiași adunări s-a mai decis și înființarea de Reuniuni învățătorești la

⁴ A. N. S. J. Arad, *Fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dos. 4, f. 172.

⁵ *Ibidem*, f. 176.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Florin Ardelean, *op. cit.*, p. 138.

nivelul fiecărui protopopiat, cu scopul de a aprofunda cunoștințele didactice și pedagogice ale învățătorilor. În acest sens s-a decis ca „învățătorii să citească în adunările despărțemintelor disertații și să susțină lecții practice din disciplinele de studiu”⁸.

În anii care au urmat au fost întocmite Statutele, dar aprobarea lor a fost amânată de Consistoriu, fapt ce a produs o nemulțumire a învățătorilor. În martie 1896 Episcopia a fost din nou atenționată de minister, fapt ce a făcut ca în ședința sinodului eparhial din 5/17 aprilie 1896 să se discute problema Reuniunii, hotărându-se „însărcinarea Consistoriului cu întreprinderea celor necesare pentru întocmirea și înaintarea statutelor”⁹. În 24 octombrie 1896 Consistoriul a aprobat Statutele, care au fost trimise în 30 octombrie la Budapesta, urmând a fi aprobate în 1897 și de minister.¹⁰

Timp de un deceniu președintele Reuniunii, Teodor Ceonța, susținut de o nouă generație de învățători, au făcut o serie de demersuri pentru reorganizarea și intrarea în legalitate a Reuniunii. În septembrie 1897 președintele Teodor Ceonța a convocat o Adunarea generală la Arad pentru a anunța aprobarea Statutelor. Activitățile au început cu o slujbă ținută de Augustin Hamsea, care a organizat și un parastas pentru „sufletele tuturor bărbaților de școală care prin activitatea lor au contribuit la promovarea intereselor școlii române confesionale din această dieceză”¹¹. În cadrul lucrărilor au fost adoptate *Statutele Reuniunii învățătorilor dela școlile populare greco-ortodoxe române din protopopiatele Arad, Chișineu, Șiria, Boroșineu, Buteni, Radna și a Hălmașului*, care erau deja acceptate de autoritățile de la Budapesta. Potrivit Statutelor, scopul Reuniunii era „înmulțirea cunoștințelor contribuitoare la promovarea educației și instrucțiunii școlare discutarea metodelor de propunere a acestora și lățirea ambelor între învățători”¹². Se arată că pentru atingerea scopului propus Reuniunea va organiza anual o adunare generală și o bibliotecă proprie, va fi sprijinită și activitatea la nivelul fiecărui despărțământ¹³. Conform Statutului, în cadrul adunărilor generale puteau fi dezbătute unele concepte moderne de învățământ, care pentru a fi puse în practică trebuiau votate de majoritatea participanților, cel puțin un sfert din membrii ordinari. Reuniunea era condusă de un Comitet format din 12 membri aleși pe o

⁸ *Ibidem*, p. 137.

⁹ A. A. O. R. Arad, *Fond Acte școlare*, dos. 121-IV-1890, f. 46.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*, dos. 228-IV-1890, f. 515.

¹² *Statutele Reuniunii învățătorilor dela școlile populare greco-ortodoxe române din protopopiatele Arad, Chișineu, Șiria, Boroșineu, Buteni, Radna și a Hălmașului*, Arad, Tipografia Diecezană, 1897, p. 3.

¹³ Un despărțământ corespundea unui protopopiat.

perioadă de trei ani. Membrii Comitetului erau președintele Reuniunii, vicepreședintele, doi notari, un casier, un bibliotecar, un controlor și toți președinții despărțămîntelor. La nivelul fiecărui despărțămînt era ales un președinte, care era ajutat de un casier, notar, bibliotecar și controlor, toți fiind aleși pe 3 ani. Reuniunea avea membri ordinari, fondatori, onorari și ajutători. Membri ordinari erau învățătorii care plătesc o taxă anuală de un florin. Se arată că puteau fi membri ordinari și profesorii Preparandiei. Membrii fondatori erau românii ortodocși din Ungaria care plăteau Reuniunii „odată pentru tot-deauna cel puțin 20 florini valută austriacă”¹⁴. Membri onorari erau românii ortodocși din Ungaria care activau în folosul școlii și pentru educarea poporului. Membru ajutător putea fi „acel cetățean al Ungariei care contribuie odată pentru tot-deauna la casa reuniunii cel puțin cu 2 florini valută austriacă”¹⁵. În cadrul adunărilor votul decisiv revenea membrilor ordinari și fondatori.

La sfârșitul adunării s-a ales un nou comitet de conducere pe perioada 1897-1900. Președinte a fost ales Teodor Ceonța, vicepreședinte Nicolae Ștefu și secretari Iosif Moldovan și Ioan Vancu, bibliotecar, Mihai Olteanu. Pe lângă aceștia, printre membrii Comitetului erau și învățători din Protopopiatul Aradului ca Ioan Roman din Șeitin, Dimitrie Popovici din Arad-Șega și Ioan Efticiu din Pecica, care era și președinte al Reuniunii învățătorilor din Protopopiatul Aradului¹⁶.

Reorganizarea Reuniunii a fost susținută de intelectualii arădeni care i-au înțeles importanța. Printre aceștia se numără profesorii Petru Pipoș și Roman Ciorogariu, Conducerea Asociației naționale arădene și a Băncii Victoria. Pe listele membrilor fondatori și ajutători ai Reuniunii apar nume ca cele ale lui Nicolae Oncu, Ioan Suci, Ioan Russu-Șirianu, Ștefan Cicio-Pop, Vasile Goldiș

Unul dintre cei mai importanți susținători ai modernizării învățămîntului românesc a fost Petru Pipoș profesor al Institutului Teologic-Pedagogic care a fost ales și vicepreședintele Reuniunii în 1893. La sfârșitul secolului al XIX-lea Petru Pipoș este cel care Pipoș a activat în cadrul Reuniunii învățătorilor arădeni și a răspândit cele mai noi idei pedagogice, contribuind astfel la răspândirea culturii în satele românești Prin discursurile sale Pipoș arată că numai prin “învățători distinși se poate ridica cultura și demnitatea unui popor la acel grad de dezvoltare de unde el va putea privi cu încredere în viitor” Pedagogul arădean arată că școlile populare sunt cele mai importante “lăcașuri de cultură” pentru că sub “mâinile

¹⁴ *Statutele Reuniunii ...*, p. 5.

¹⁵ *Ibidem.*

¹⁶ În 1897 Reuniunea Învățătorilor din Protopopiatul Aradului avea 37 de membri.

învățătorilor se preparează toate acele puteri intelectuale și morale prin care o națiune va putea realiza misiunea sa”¹⁷.

În calitate de secretar al Consistoriului, Vasile Goldiș a participat la dezbaterile organizate de *Reuniunea învățătorilor*. Prin ordinul Consistoriului din 1-14 iulie 1902 Vasile Goldiș a fost delegat pentru a asista în calitate de comisar consistorial la adunarea generală a „Reuniunii învățătoarești din protopopiatele arădene”¹⁸. La Hălmașiu Vasile Goldiș a fost cel care prin discursul său a deschis lucrările Reuniunii. În timpul dezbaterilor a avut loc și o discuție la care a participat și Vasile Goldiș reprezentantul consistoriului. S-a decis să se „compună un plan detaliat privitor la cercul de activitate și la modul de salarizare a comisarilor”¹⁹. S-a mai discutat și despre neînțelegerile care pot să apară între preoți și învățători, secretarul episcopiei a anunțat că se va „interesa dânsul în sfera activității sale de această afacere”. La sfârșitul dezbaterilor Vasile Goldiș „se declară pe deplin mulțumit și constată că reuniunea prosperă spre fala bisericii și scumpei noastre națiuni”, un rol important avându-l Teodoe Ceotea președintele reuniunii. Într-un raport întocmit în 9-22 iulie Vasile Goldiș arată că a asistat la dezbaterile adunării care a avut loc la Hălmașiu și a constatat că adunarea a decurs „în perfectă ordine și bună rânduială”²⁰. În raport, Vasile Goldiș arată că pentru o bună funcționare a reuniunii aceasta este obligată să „intre în legături tot mai strânse cu Venerabilul nostru Consistoriu”. Pentru ca acest lucru să fie posibil cere ca la dezbaterile reuniunii să participe și un reprezentant al consistoriului „cărui să i se dea loc în adunarea generală la dreapta președintelui”. Vasile Goldiș cere consistoriului ca „din când în când să supună adunării deliberările adunărilor generale ale Reuniunii unele chestiuni școlare despre care se crede că ar primii o luminare oarecare prin discutarea lor”. În 26-27 august 1901 a avut loc la Arad, adunarea reuniunii învățătorilor din protopopiatele arădene. Episcopia a fost reprezentată de Vasile Goldiș, secretarul consistorial și Roman Ciorogariu comisar consistorial. În protocolul adunării se arată că participarea celor doi intelectual a avut un puternic impact asupra învățătorilor „și a insuflat adunării generale și membrilor îndeosebi încredere în superioritatea diecezană”. În încheierea dezbaterilor Vasile Goldiș a declarat că este „amicul școalelor și învățătorilor”²¹ și a anunțat că

¹⁷ Petru Pipoș, *Istoria pedagogiei*, Arad, 2015, Ed. Universității Vasile Goldiș 2012, p. 26

¹⁸ ****Mărturii privind lupta românilor din părțile Aradului pentru păstrarea ființei naționale prin educație și cultură*, Arad, 1986, p. 259

¹⁹ A. A. O. R. A., *fond acte școlare*, dos. 228-IV-1890, fila 28

²⁰ *Ibidem*, fila. 260

²¹ *Ibidem*, fila 606

„din poziția pe care o are” va sprijini activitatea învățătorilor. Pentru că s-a remarcat ca un susținător al învățământului românesc în 1908 lui Vasile Goldiș i sa oferit diploma de membru fondator

În august 1904 a avut loc Adunarea Generală la Șiria, unde alături de învățători și preoți au participat importanți intelectuali arădeni ca profesorul Sever Secula, reprezentantul Consistoriului arădean și directorul Institutului Pedagogic-Teologic, Roman Ciorogariu. Chiar dacă nu au fost prezenți au fost trimise numeroase telegrame semnate de către cele mai importante personalități ale vieții bisericești din Transilvania ca Mitropolitul Mețianu sau Episcopul I.I Papp, arhigimandritul Augustin Hamsea sau Vasile Mangra de la Oradea. Iosif Moldovan, în calitate de vicepreședintele al Reuniunii, a prezentat o serie de măsuri pentru ameliorarea învățământului. Prin discursul său a subliniat importanța Reuniunii. Afirmă că scopul adunărilor este ca „prin comunicarea ideilor și descoperirilor făcute pe terenul instrucțiunii, prin discutarea chestiunilor importante și de mare interes puse la ordinea zilei, să ne unificăm cugetele și dorințele întru ajungerea scopului mărit ce-l urmărim și să lărgim tot mai tare orizontul cunoștințelor noastre

spre a ne apropia de perfecționarea ce o reclamă de la noi misiunea sfântă ce o avem, misiunea învățătorescă care este superioară tuturor misiunilor pământești”²². Iosif Moldovan mai arată că prin activitatea învățătorilor, aceștia trebuie să contribuie la dezvoltarea intelectuală și fizică a elevilor, deci la „promovarea dezvoltării corpului și spiritului omenesc”²³.

După moartea lui Teodor Ceonța, în 1906 Iosif Moldovan a fost ales președinte al *Reuniunii învățătorilor dela școalele populare greco-ortodoxe române din protopopiatele Arad, Chișineu, Șiria, Boroșineu, Buteni, Radna și a Hălmașului*. Prin activitatea sa a căutat a organiza cât mai bine adunările, astfel încât să se bucure de o atenție mai mare atât din partea organizatorilor, cât și a participanților. Prin aceasta a reușit a consolida statutul învățătorului în fața comunității.

În anul 1906 învățătorii din Protopopiatul Aradului s-au adunat la școala din Arad-Gai în 10/23 iunie, unde au asistat la examenul final al elevilor. Învățătorii s-au adunat la biserică, unde au asistat la serviciu divin, apoi împreună cu o parte a locuitorilor din Arad-Gai au participat la examenul de la școala confesională. După terminarea examenului a luat cuvântul Iosif Moldovan, care „salută oaspeții prezenți” și declară deschisă conferința. În timpul conferinței Iosif Moldovan a prezentat o „dizertație” referitoare la „studierea metodelor sunetelor vii de Gabel”²⁴.

În 1907 adunarea generală a învățătorilor din protopopiatele arădene a avut loc la Arad. Activitățile au început cu o slujbă apoi dezbaterile s-au ținut la Institutul Teologic. Printre cei prezenți se numără și Vasile Goldiș care era reprezentant al Consistoriului. În discursul său a arătat că a avut ocazia să constate că „învățătorimea din zi în zi își îndeplinește mai mult datoria”²⁵ și observă că nivelul intelectual și moral al preoților e tot mai ridicat de la an la an lucru pe care îi apreciază pentru că numai așa români pot reuși a se lupta cu greutățile vremii. Politicianul arădean cere învățătorilor ca în viitor să apere cultura, pentru ca „nimic să nu ni se pară greu pentru a ne împedeca și nimic prea ușor pentru a ne face să neglijăm îndeplinirea datoriilor. Cultivarea și ridicarea poporului să fie deviza”²⁶. La aceeași adunare a participat și Roman Ciorogariu reprezentant al Asociației Naționale Arădene care prin discursul său a arătat importanța bisericii pentru români numind „biserica ce dintâi susținătoare de școale” Profesorul arădean arată că asociația arădeană dorește a colabora cu

²² *Reuniunea învățătorilor*, Arad, Tipografia Diecezană, 1904, p. 21.

²³ *Ibidem*.

²⁴ A. N. S. J. Arad, *Fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dos. 268, f. 17.

²⁵ *Reuniunea învățătorilor*, Arad, Tipografia Diecezană, 1907, p. 192

²⁶ *Ibidem*.

învățătorii și în acest sens „întindem mâna pentru conlucrare împreună cu D-voastră pe teren cultural”²⁷.

Datorită susținerii de către intelectuali arădeni a activităților desfășurate de Reuniune acestea au devenit adevărate dovezi ale solidarității naționale și au ajuns a fi cunoscute și la Budapesta. În 1910 învățătorii unde au fost invitați de redactorul ziarului *Poporul Român*, Dimitrie Birăuț, ca „procsima lor adunare generală să o țină la Budapesta” lucru care nu sa putut realiza din mai multe motive, dintre care amintim costurile mari provocate de distanța prea mare față de capitala Ungariei.

Adunarea generală din 1911 s-a ținut la Arad în 17-18 septembrie 1911. Au fost prezenți Episcopul Ioan I. Papp, Gheorghe Ciuhandu în calitate de referent școlar și profesorii Institutului Pedagogic-Teologic, dar și numeroși învățători și preoți. Lucrările au început cu slujba de la Catedrală, după care invitații s-au deplasat la Institutul Pedagogic-Teologic. Cuvântarea de deschidere a fost rostită de președintele Iosif Moldovan care a salutat prezența episcopului, arătând că „onorează adunarea dascălilor”. Învățătorul arădean aduce un elogiu învățătorilor arătând că „munca cea mare și grea ce o dezvoltă azi învățătoria pe altarul bisericii și a neamului” a dus la rezultate frumoase, în ciuda măsurilor luate de autoritățile de la Budapesta. În plen a fost ținut discursul lui Petru Pipoș, ales membru de onoare. În discursul său, profesorul Institutului Pedagogic-Teologic s-a oprit asupra noilor principii pedagogice susținute de W. Rein, director al Seminarului pedagogic din Gisenach. Prin cele spuse profesorul arădean a susținut necesitatea modernizării învățământului confesional românesc prin punerea în practică a unor idei și principii pedagogice moderne, dar a apreciat activitatea învățătorilor, asigurându-le sprijinul său. P. Pipoș arată importanța Reuniunii, a cărei merite „pentru biserică și neam sunt indiscutabile”²⁸. Profesorul arădean mai arată că instituția pe care o reprezintă este în „deplină armonie cu Reuniunea”, fapt ce a făcut ca reuniunea în primul deceniu al secolului XX, să cunoască o perioadă de progres. În urma discursului său Petru Pipoș a fost numit membru de onoare, fiind aplaudat de toții învățătorii prezenți. În momentul acordării diplomei profesorul arădean arată că în viața sa nu a râvnit după diplome și onoruri dar amintește că „a fi membru onorar la reuniunea Dumneavoastră care dezvoltă o activitate atât de frumoasă și căreia i-am servit cu plăcere ca membru ordinar atâția ani îmi face plăcere”²⁹.

²⁷ *Ibidem*, p. 194

²⁸ *Ibidem*, p. 179.

²⁹ Virgil Bradin, *op. cit.*, p. 180.

A mai luat cuvântul Roman Ciorogariu care referindu-se la activitățile desfășurate arată rolul important al învățătorilor în societatea românească, arată că „învățătorii adunați ai ci fac cinste neamului...În această adunare generală văd o nouă scânteie a vieții noastre naționale”³⁰ La unele dintre dezbateri a fost prezent și Ioan Suciu iar Cornel Iancu și Iustin Marșeu au organizat un banchet în cinstea învățătorilor.

În 1912 adunarea generală a avut loc tot la Arad în 18-19 septembrie, ocazie cu care s-a dezvelit bustul lui Teodor Ceonța. Au participat profesorii arădeni și s-a realizat un parastas pentru Teodor Ceonța de către un sobor de preoți în frunte cu Roman Ciorogariu. Lucrările s-au desfășurat în sala mare a seminarului fiind prezent și episcopul În plen a ținut un discurs Petru Pipoș care a vorbit despre Rousseau și ideile sale pedagogice. Pipoș arată că Rousseau urmărea ca prin educare să se creeze omul util societății care să poată trăi în orice societate. Pentru Pipoș revoluționarii francezi sunt cei care au început “era educației naționale” Rousseau fiind cel care s-a remarcat pentru că a cerut ca învățătorii să dea elevilor o “cultură umană necesară” și să îi învețe a se descurca atunci când se confruntă cu greutățile vieții. A mai luat cuvântul Augustin Hamsea care a amintit de activitatea lui Teodor Ceonța și a cerut celor prezenți „să-l urmeze în fapte și virtuți”.

La începutul secolului profesorii Institutului Pedagogic-Teologic s-au implicat tot mai mult în activitățile Reuniunii. Roman Ciorogariu directorul institutului, era prezent de cele mai multe ori la aceste activități și încuraja activitatea învățătorilor. Interesant este discursul rostit de directorul institutului la Adunarea generală de la Giula din 1905 unde arată că a venit pentru a-i susține pe învățători în munca de luminare a neamului de care depinde „mărirea și fericirea unui popor”. În 1913 la Adunarea de la Șiria din 1-2 august nu a putut fi prezent dar se adresează învățătorilor printr-o telegramă „întăriți-vă cu duhul înțelepciunii și cu duhul înțelegerii ca școala română să fie stăpânită de acel duh”³¹. Printre profesorii implicații în activitățile Reuniunii îi găsim și pe Vasile Micula, Iacob Lazăr și Avram Sădean care în august 1909 la adunarea generală de la Curtici au fost numiți membrii ordinari. Dintre aceștia Avram Sădean a susținut și sa implicat cel mai mult în activitățile Reuniunii În toamna anului 1908 Avram Sădean participa alături de învățătorii din Protopopiatul Aradului la o reuniune la școala din Arad-Șega, unde au asistat la ora ținută de învățătorul Ioan Vancu, la clasa a II-a. Cu această ocazie profesorul Avram Sădean a ținut o prelegere despre noile norme ortografice ale limbii române, subiect care a

³⁰ Ibidem p. 183.

³¹ *Reuniunea învățătorilor*, Arad, Tipografia Diecezană, 1913, p. 234

trezit un mare interes învățătorilor. În octombrie 1910 profesorul Avram Sădean a participat la Adunarea învățătorilor din Protopopiatul Aradului ținută la clasa I a învățătorului Gheorghe Popoviciu, unde a ținut o cuvântare despre predarea limbii și literaturii române. Peste un an în 25 octombrie 1911 Avram Sădean era prezent la adunarea învățătorilor din Protopopiatul Aradului ținută la Bătănia unde a prezentat o prelegere prin care, cu „creta în mână a arătat învățătorilor pe tabla școlii caracteristicile limbii române”. La Adunarea Generală din august 1913 de la Șiria profesorul arădean a ținut o prelegere despre viața și activitatea lui Gheorghe Lazăr care a fost adus în centru atenției ca o figură importantă a învățământului românesc.

Ca urmare a punerii în practică a politicii de maghiarizare intelectualii arădeni au devenit apărătorii școlii naționale. Sunt cei care s-au solidarizat în jurul episcopiei și au susținut caracterul național și confesional al școlilor, fapt dovedit de creșterea numărului membrilor fondatori după 1907. În 1910 printre membri fondatori găsim Banca Victoria, Nicolae Oncu, Roman Ciorogariu, Vasile Goldiș, Sever Bocu. În 1911 printre membrii fondatori nou aleși apar importanți intelectuali arădeni care s-au oferit a susține activitatea Reuniunii, găsim pe avocații Iustin Marșieu din Arad, Lazăr Ghebeleș din Pecica, directorul Băncii Victoria, Sava Raicu și Traian Vățianu. În 1912 printre membri fondatori apare și Emil Monția, avocat din Șiria. În 1913 lista membrilor fondatori era mult mai lungă, la cei enumerați mai sus se adaugă Cornel Iancu, avocat, Sever Ispravnic, Romolus și Mihai Veliciu, Gherasim Serb Remus Chicin avocat, Aurel Petrovici directorul Băncii Nădlăcana, Iustin Chicin medic, Aurel Novac avocat dar și Dimitrie Birăuțiu tipograf în Budapesta. Crearea unei solidarități naționale a intelectualilor arădeni în jurul școlii și bisericii a făcut ca politica de maghiarizare să nu ducă la rezultatele așteptate de autoritățile maghiare ci din potrivă să se dezvolte tot mai mult sentimentul național. Membrii fondatori erau cei care susțineau material și financiar Reuniunea. Conform statutului erau românii ortodocși din Ungaria care plăteau Reuniunii „odată pentru tot-deauna cel puțin 20 florini valută austriacă”³².

Organizarea unor activități anuale cu caracter didactic și pedagogic a contribuit la modernizarea și consolidarea învățământului românesc. Prin implicarea în activitățile Reuniunii, atât a intelectualilor arădeni cât și a învățătorilor cultura a pătruns în mediul rural și sa creat o solidaritate națională care a cuprins toată populația românească de la ”vlădică la opincă” fapt ce a făcut posibilă Marea Unire.

³² Statutele Reuniunii ..., p. 5.